

Anton Sigel: Pestis oszlop a Mihály kapu előtt, 1831. Akvarell, toll.
A Szépművészeti Múzeum letétje. Ltsz.: K.2001.7

2005. LIX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / 336Emlékezés a Soproni Szemle újraindításának 50. évfordulójára (1955–2005) / 345Varga Imréné: Heimler Károly szerepe a Soproni Szemle életre hívásában

345Varga Imréné: Heimler Károly szerepe a Soproni Szemle életre hívásában

Heimler Károly 1877. október 18-án született Sopronban, régi polgári családból. Apja gabonakereskedő volt. Az elemi elvégzése után az evangélikus líceumba járt, és ott érettségizett 1896-ban. Érettségi után a 11. közös vadászezredben mint önkéntes szolgált egy évet. A katonaság után jogi tanulmányait Budapesten, Pozsonyban és Kolozsvárott végezte, ahol jogi diplomát szerzett. 1905. július 8-án lépett be a városi rendőrséghez mint alkapitány.⁵⁴⁽⁵⁴⁾ 1908-tól 1921-ig, a rendőrség államosításáig rendőrfőkapitány, majd a városnál különféle minőségben dolgozott. 1925-től 1937-ig, nyugdíjazásáig Sopron város főjegyzője és az árvaszék elnöke volt.⁵⁵⁽⁵⁵⁾ Nyugdíjazásakor Sopron város közgyűlése szolgálati idejéhez az 1921. évi soproni népszavazás körül kifejtett tevékenységéért két teljes évet számított hozzá.⁵⁶⁽⁵⁶⁾

Már 1906-ban bekapcsolódott a Soproni Városszépítő Egyesület munkájába, ahol 1914-től az elnöki tisztelet töltötte be. Neki köszönhető, hogy az első világháború alatt és az azt követő nehéz években az egyesület hiánytalanul folytathatta működését.⁵⁷⁽⁵⁷⁾ Elnöksége idején minden olyan ügyel foglalkozott,

ami Sopront előbbre vitte. Szülővárosa szolgálatába állította minden tudását, műveltségét, emberszeretetét. 1903-tól 1919-ig szabadkőműves, a soproni Széchenyi Páholy tagja.⁵⁸⁽⁵⁸⁾ Az evangélikus egy-házközségnél mint presbiter is mozzgató és tervező egyéniség volt.⁵⁹⁽⁵⁹⁾ Az 1920-as és '30-as években az Evangélikus Ifjúsági Egyesület választmányi tagja,⁶⁰⁽⁶⁰⁾ majd 1937-ben megválasztják a Soproni Protestáns Egyesület elnökének.⁶¹⁽⁶¹⁾ 1943-ban agyvérzést kapott, félig lebénult, de betegsége szellemét nem akadályozta meg abban, hogy tovább tervezgessen. Tervei nem válhattak valóra, mert 12 évi betegsége után 1954. szeptember 7-én elhunyt. Vagyonának nagy részét közérdekű célra hagyta. Három évtizeden át szolgálta városát és fejtett ki sokoldalú tevékenységet. Az utókor maradandó emléket állított neki azzal, hogy utcát neveztek el róla.

Heimler Károly 1937-ben egy folyóirat megvalósítását indítja el. Célja a múlt ápolása, Sopron régi értékeinek bemutatása. Mint a Soproni Városszépítő Egyesület elnöke az 1937. március 5-i választmányi ülésen vetette fel először a Soproni Szemle indításának gondolatát. A választmány elé terjesztette, hogy Sopron kulturális életében hiányt jelent az, hogy még nincsen olyan folyóirata, amely kizárólag csak soproni és sopron megyei vonatkozású dolgozatokat közölne. Azzal, hogy nincsen szemléje, lemaradt az olyan városok mögött, ahol már régen életre hívták folyóiratukat: Szombathely ³⁴⁶(Vasi Szemle, 1934), Győr, Pécs, Miskolc. Heimler Károly úgy gondolta, hogy ezt a mulasztást pótolni kell, „mert nincs még egy ilyen vidéki város, amelynek oly kulturális múltja és jelene volna, mint Sopronnak, és egy sem, ahol oly tudós kör állana e célra rendelkezésre. Ebben a nemes versenyben nem szabad lemaradni.”⁶²⁽⁶²⁾

A kezdeményező elhatározás lebonyolítása az egyesületre hárult. Elgondolása szerint *Soproni Szemle* cím alatt egy tudományos jellegű folyóiratot akart megjelentetni, amely a legszélesebb körben általános irányvonalat képviselné. Felölelné az összes tudományokat és minden szakmára kiterjedne, kizárólag soproni és sopronmegyei dolgozatokat közölne. Az önálló tanulmányokon kívül külön rovatban tervezte lehozni a Sopront és a megyét tárgyaló könyvismertetéseket, eseményeket, megemlékezéseket csak elhaltakról, statisztikai adatokat, bibliográfiát. Ezekkel akarta elérni azt, hogy a lap változatos legyen és olvasható azok számára is, akik a komoly tanulmányokért nem lelkesednek. A cikkeket pedig régi illusztrációkkal egészítenék ki. Úgy gondolta, hogy külön súlyt kell fordítani a tetszetős, ízléses megjelenésre, amihez a fejlett soproni nyomdaipar készen állt.

Az elnökség a lap felelős szerkesztőjévé az egyesület elnökét, Heimler Károlyt választotta, a szerkesztőbizottságba pedig a következőket kérték fel:

Becht Rezső író;

Dr. Csatkai Endre művészettörténészt;

Dr. Freiburger József újságíró;

Dr. Gombocz Endrét, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatóját, az MTA levelező tagját, egyetemi tanárt és nyelvészt;

Dr. Házi Jenő főlevéltárost, a Katolikus Konvent elnökét;

Lauringer Ernő főreáliskolai és múzeumi igazgatót, tanügyi főtanácsost;

Leitner József ev. líceumi tanárt;

Dr. Mihályi Ernő bencés tanárt, művészettörténészt;

Németh Sámuel ev. líceumi tanárt és igazgatót;

Dr. Payr Sándor ev. teológiai tanárt, történészt;

Dr. Ruhmann Jenő ev. líceumi tanárt és igazgatót;

Dr. Romwalter Alfréd egyetemi tanárt, az MTA levelező tagját;

Storno Miksa építési vállalkozót;

Sümeghy Dezső megyei főlevéltárost, történészt;

Dr. Szenci Vilibáldot, Sopron város főjegyzőjét;

Dr. Thirring Gusztávot, a KSH igazgatóját, egyetemi tanárt, az MTA tagját, a hazai turizmus úttörőjét, a Magyar Turista Egyesület megalapítóját, akit 1932-ben Sopron díszpolgárává választották;

Dr. Varga Lajost, a biológiai tudományok doktorát, MTA levelező tagját, a Soproni MTA Talajbiológiai Kutató Laboratórium igazgatóját;

Dr. Vendl Miklós egyetemi tanárt, az MTA és a Szent István Akadémia tagját.

347A választmány az elnök javaslatát elfogadta és a folyóirat megindítását elrendelte.⁶³⁽⁶³⁾ Az egyesület titkára is beszámolt a történekről. Közli, hogy a választmány is elismerte egy tudományos folyóirat hiányát, ami miatt sok soproni szerző kénytelen volt más városok folyóiratában közölni cikkét.⁶⁴⁽⁶⁴⁾ A Soproni Szemle létrehozására a szerkesztőség megkezdte a működését s ígéretük szerint a lap hamarosan az olvasókhöz kerül. A titkár felhívta a tagok figyelmét arra, hogy támogassák a lapot szellemi és anyagi tekintetben, hogy a város méltó legyen régi hírnevéhez.

A Soproni Hírlap 1937. március 9-i cikkében olvashatjuk, hogy a Soproni Városszépítő Egyesület 73 éves fennállása során számtalan esetben tapasztalhattuk a vezetőség kezdeményezését. Ez történt most is, amikor a Szemle megindítását elhatározták. A cikk írja szerint itt az ideje, hogy Sopron, a kimeríthetetlen anyaggal bíró város végre rendelkezzen egy olyan folyóirattal, amely kultúrangjához méltóan gyűjti és tükrözi értékeit. Megpendítette azt is, hogy netán a Szemle nem lesz nyereséges, amennyiben kevés lesz az előfizető. Ugyanezen a napon a Sopronvármegye című újság hasonlóan vélekedett a megindítandó folyóiratról és hozzátette, hogy ez év tavaszán indul a lap, negyedévenkénti megjelenéssel, méltó külsővel.

Heimler Károly nagy szívóssággal és szervezőkészséggel, gondosan megtervezve kezdte meg a munkát. Olyan helytörténeti folyóiratra gondolt, amely Sopron és Sopronvármegye múltjának minden gazdagságát, jelenét, problémáit, jövőjét, történetét, művészetét, kultúráját, szociográfiáját, nyelvi és néprajzi sajátosságait gyűjti egybe. Storno Miksa javaslatára 1937. május 15-én jelentette meg a Soproni Szemle első évfolyamának első füzetét a felkért szerkesztőbizottság több-kevesebb támogatásával. Különösen Csatkai Endre, Mollay Károly és Storno Miksa segítette őt. A folyóirat köré gyűjtötte azokat, akik közönségnevelésre vállalkoztak, és az ifjabb nemzedéket is, akiknek tudományos pályakezdésükhöz adott publikálási lehetőséget.⁶⁵⁽⁶⁵⁾

Az 1937. május 15-én megjelent első füzet (első és második szám együtt) így köszönti az olvasót: „bízó szívvel, de egyben a soproni ember hagyományos megfontoltságával indítjuk el ezt a lapot, abban a meggyőződésben, hogy arra szükség van.”⁶⁶⁽⁶⁶⁾ Gyűjtőlencse akart lenni, amely egyesíti a Sopronnal és Sopron megyével foglalkozók gondolatait, munkájuk eredményét. A lapban a 18 szerkesztőbizottsági tag közül tizenkettőnek a tanulmányát olvashatjuk. A könyvismertetés és bibliográfia mellett képeket találunk Sopron múltjából.

A Sopronvármegye című lap 1937. május 27-i számában azt írta: „Örömmel vesszük kezünkbe az első

füzetet, amelynek ízléses formája is megnyerő.” Dicséri Becht Rezső „az én városom” pompás cikkét. „Lélekkel s szerető szívvel mártott tollal” írt a költő a városról. Thirring Gusztáv, Sopron régi szerelmese, a múlt fáradhatatlan kutatója az első népszámlálásról, Varga Lajos és Mike Ferenc a Fertő halászatát dolgozta fel, Csatkai Endre hűen önmagához tengernyi adatot szolgáltatott, Lauringer Ernő a Sopronban talált capitoliumi triászt ismerteti, s a lelet tudományos jelentőségét világítja meg. Storno **348**Pál szép tollrajzai díszítik a füzetet. A komoly kezdet nagyon biztató volt és remélték, hogy a Szemle Sopron kulturális életének meghatározó tényezőjévé válik.

Az újság csupán hat szerkesztőbizottsági tag munkájáról írt. A további hat „belső” szerző sorában Gombocz Endre Kitaibel Pálról; Házi Jenő a Schlippergasseról; Németh Sámuel „Csavaros érem a líceumban” címmel; Payr Sándor a Zinzendorf és Sinzendorf grófokról; Romwalter Alfréd a római kori sajtolt üvegről és téglákról; Vendl Miklós egy római kemenceboltozat tégláiról. A füzetben még az alábbiak tanulmányát olvashatjuk: Breuer Györgyét a Sopron megyei madárvártákról; Csipkés Kálmánét a soproni órakiállításról; Kapi-Králik Jenőét a Stark-féle virginálkönyvről; Kárpáti Sándorét a népdalgyűjtésről; Maár Károlyét Rov váráról; Soós Imrét a Sopron megyei középbirtokosokról a 16. században; Szádeczky-Kardoss Elemérét Zsira környékének geológiájáról. ⁶⁷⁽⁶⁷⁾

Fertsák Jenő törvényhatósági bizottsági tag az 1937. október 12-i városi közgyűlésen Dr. Heimler Károly ny. főjegyző érdemeinek elismerését terjesztette elő. Egyik érdeméül a Soproni Szemlét hozta fel, amely messze földön hivatva a város szépségeit hirdetni a művelt közönség körében. Az elnöklő főispán örömmel mondta ki határozatát, amely szerint a közgyűlés Heimler Károlynak a Soproni Szemle, Sopron város topográfiája és Sopron város szabályrendelet-gyűjteményének összeállításában kifejtett munkájáért hálás köszönetét fejezte ki. ⁶⁸⁽⁶⁸⁾

Az évente négyszer megjelenő folyóiratnak már az első év után nagy volt az erkölcsi sikere, és a tudományos körök is elismeréssel fogadták. Pedig kezdetben sokan kételkedtek abban, hogy ingyen cikkekkel meg lehet-e tölteni a Szemlét – ugyanis a szerzőknek nem tudtak fizetni munkájukért. Ennek ellenére sikerült mindig elegendő írást összegyűjteni. Ha szükséges volt, a nyomdaköltséget Heimler Károly maga fedezte. ⁶⁹⁽⁶⁹⁾ Később a város, a vármegye, és több esetben adakozók is hozzájárultak a költségekhez. Szükség is volt a támogatásra, mert az egyesület 1939-ig már 1000 P-t ráfizetett a folyóirat kiadására. Az elnök szerint „ezt az összeget nem szabad sajnálni a Szemlétől, mert fontos kultúrmunkát töltött és tölt be, amit a sok elismerés is bizonyít.” ⁷⁰⁽⁷⁰⁾ A soproni múlt feltárását és megőrzését szolgálta az is, hogy régi városi krónikákat, naplókat közölt le a lap.

A Soproni Szemle tudományos folyóirat igényével indult, és a soproniak és Sopron megyeiek szülőföldszeretetére épült. Mint ilyen hirdette és hirdeti ma is, hogy ezt a lapot „minden áldozattal és az erők összefogásával fenn kell tartani.” ⁷¹⁽⁷¹⁾

2005. LIX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / 336Emlékezés a Soproni Szemle újraindításának 50. évfordulójára (1955–2005) / 349Domonkos Ottó: Csatkai Endre és a Soproni Szemle

349Domonkos Ottó: Csatkai Endre és a Soproni Szemle

A Soproni Szemle első korszakában (1937–1944) kezdettől a szerkesztőbizottság tagja volt Csatkai Endre. Ekkor már húsz éves eredményes kutatói múlt állt mögötte. Az 1917-ben írott, „Pár szó Sopron szépségeiről” című cikke ⁷²⁽⁷²⁾ olyan életprogramot fogalmazott meg, amelyben a helytörténetírás elsőrangú helyet kapott. A bécsi és a budapesti egyetemen végzett művészettörténeti tanulmányai, majd 1926-ban megvédett „Kazinczy és a művészetek” c. doktori disszertációja új szemléletét, széleskörű